

Milí čtenáři Tvaru,

bude to znít šíleně, ale psaní těchto editorialů je pro mě někdy metafyzickým dobrodružstvím. U tematických čísel jdou editoriały snadno, vůdčí idea je již daná. Avšak u ostatních čísel si člověk musí vypomoci nějakým motivem, alespoň trochu jím představování čísla protkat. U tohoto čísla jsem si nejprve říkal, bože, vždyť je tam hlavně kupa básniček a básníků, co s tím... A pak se mi začaly hrnout na mysl pěkně baculaté synchronicity, jako kdyby se líhly v Jungově posmrtné laboratoři, a především jsem zaznamenal, že se tak či onak týkají velkého Jungova tématu – archetypu Stínu. Píšu tento editorial o číslu, jemuž vévodí rozhovor s básničkou Marií Šťastnou, v terapeutickém bytě své kamarádky terapeutky Marty Šťastné. Píšu ho tentokrát v Brně, den poté, co jsem zde přednášel o archetypu Stínu. V našem čísle najdete ukázkou z kouzelné knihy o archetypu stínu amerického básníka Roberta Blye, s nímž mě pojí právě zájem o hlubinnou psychologii. Na Blyově *Knížce o lidském stínu* je fascinující, že téma provazuje s americkou poezií – třeba tou Wallace Stevense, jemuž je věnovaná naše ukáзка. Když se ale podívám na rubriku Dvakrát, i jí prochází stín. Elsa Aids napsal *Knihu omezení*, mrazivou a mocnou sbírku plnou každodenní ošklivosti, banality, úzkosti. No a ani náš titulní rozhovor, byť zpovídáme básničku šťastnou již jménem, se nevyhne stínu života, což prozrazuje už sám název „Vypořádat se s malým zlem v sobě“, neboť naše moudrá básnička neopomíjí ani otázky dobra a zla. (Legrační je, že i její jmenovkyně Marta mi na úvod našeho setkání prozradila, že se nyní otázkou zla velmi zabývá.)

A ani poezie, které je tentokrát v Tvaru hodně, se stínovým motivům nevyhnula: Kamil Bouška sarkasticky glosuje Česko i Slovensko, ve verších Marie Šťastné se objevuje hodně strachu, v antologii viktoriánských básníků čteme třeba „Stínohru“ Oscara Wildea a v úchvatných básních Yvety Shenfeldové, do nichž jsem se zamiloval, najdeme příznačně i verše „*dychtivý noční vítr / si tiše odnáší svůj stín / život řídne, houstne sen*“. Ten nejhustší stín nakonec vrhá do našeho života smrt. V devátém čísle Tvaru najdete nekrolog Aleny Zemančíkové věnovaný jejímu kamarádovi a kolegovi, významnému českému básníkovi, překladateli a autorovi dětské literatury Pavlu Šrutovi, který před časem zemřel. Zkrátka stín v mnohých svých podobách nenápadně prochází tímto číslem... Stín nepotřebuje být rovnou tematizován, vše živé totiž následuje i bez pozvání. Je ale mou hlubokou zkušeností, lidskou i terapeutickou, že když jej prostřednictvím umění a literatury oslovujeme, pak jej i zpracováváme.

Přeji vám moudré stínování!

Adam Borzič

„Bílá plocha plátna znamená pro mne operační stůl. Malířské nástroje plní funkci operačních instrumentů. Skalpel, různé háky, kleštičky na odštipování masa. Proměna jemné tkáně v tkáň atrofickou a napětí až k plnému uzdravení. Samotný akt obnovy a destrukce převádím postupně do malířských past. Vytvářejí se tenounké vrstvičky jako lidská kůže. A tak vzniká nový pulsující život. Postavy rostou a působí dojmem, že jsou zamražené. Ale já pomocí instrumentů do nitra hmoty sekám a sekám, až se vynoří hvězdičky. Ve svitu slunce září.“ Tolik malířka Veronika Landa (1979) vlastními slovy o procesu tvorby.

Darina Alster

839 SLOV O PRÓZE IVANA MYŠKOVÁ: BÍLÁ ZVÍŘATA JSOU VELMI ČASTO HLUCHÁ, HOST, BRNO 2017

Soubor jedenácti povídek Ivany Myškové s metaforickým titulem *Bílá zvířata jsou velmi často hluchá* byl již recenzenty mnohokrát oceněn a dostalo se mu i náležité nominace na prózu roku. Co tedy mohu dodat? – Snad jen potvrdit, že skutečně jde o knihu mimořádnou, vybočující ze šablon, které dnes spoluurčují standardní podoby české povídky. A také zdůraznit, že autorka touto sbírkou překonala i svou prvotinu *Niceni*. Opět totiž prokázala svou schopnost osobitě práce s jazykem jako nesamozřejmým, leč funkčním nástrojem sebevyjádření, současně ale dokázala také obejít past ostentivně přehrávané subjektivity a autobiografčnosti. Nepochybuji, že i tentokrát se kdesi za všemi těmi postavami a příběhy skrývá fyzická autorka a její potřeba vyjádřit své já, nicméně jsem rád, že Myškové texty již nemají podobu pocitového žalozpěvu dovolávajícího se adresátova spříznění, nýbrž předstupují před něj jako nadosobní, osobitá a také náležitě provokativní výpověď o myšlenkových galaxiích, v nichž je nám dáno žít. Jako výpověď o našem vyrovnávání se s realitami, které jsou utvářeny nejen tím, co se stalo či děje, ale také našimi vlastními omyly a sebeklamy, včetně těch, které vyrůstají z potřeby interpretovat se prostřednictvím rozmanitých autostylizačních gest, ba i lhát sobě samému.

Myšková vypsala v prozaičku, která svět kolem nás pasivně nereprodukuje, ale modeluje, dává mu tvar: prostřednictvím jazyka a funkčně využívaných literárních postupů a četných aluzí (decentně naznačujících její sečtělou) konstruuje neobvyklé situace, které mají nejen ji samotnou, ale i čtenáře přivést k vnímání naší existence jako otevřeného problému, jako otázky dožadující se pojmenování a zodpovězení. Způsob, jakým jednotlivé povídky proble-

matizují stereotypy každodennosti, by si zasloužil detailnější rozbor, neboť každou z nich by bylo možné použít jako klíč odevmykající autorčin poznávací a argumentační „vesmír“. V krátké recenzi však nemohu víc než jen konstatovat, že klíčovým tématem většiny textů knihy je dráždivá, až vyzývavá prostupnost reality a fikce tak, jak se může projevat v okamžicích, kdy je nějak rozrušena zdánlivá normalita lidského bytí. Základem textů Ivany Myškové totiž není vyprávění uzavřených a vypointovaných příběhů či konstruování postav, jež by se vyvíjely od něčeho k něčemu, základem jejího psaní je projektování víceméně neobvyklých mezilidských situací a ohledávání toho, co mohou ve chvíli, kdy jsou utvářeny a čteny, pocitově i myšlenkově „vyjevit“ o podstatách skrytých za slovy a činy.

Výchozí narativní situaci Myšková nastolí například tím, že svou hrdinku postaví před fakt, že doposud jen potenciální „šmírák odnaproti“ možná existuje a navíc mohl při pozorování její nahoty vypadnout z okna; případně tím, že vyfabuluje citově vyprázdněnou hrdinu a vzápětí jej konfrontuje s osudem dítěte postiženého syndromem předčasného stárnutí. Stejný efekt ovšem vznikne také tehdy, když autorkou stvořená rodinka musí řešit problém, co s umírajícím smrdutým psem, který se nehodí do jejich nového domu a dokonale sterilního způsobu života, když se do bytu mladého muže nečekaně nastěhuje nezvaný Francouz, případně když spánek ve vlaku způsobí, že mladá dívka přejede a nečekaně se ocitne na jakémsi vesnickém hasičském bále. Se zvláštní oblibou pak Myšková ve svých povídkách nechává promlouvat postavy specifické svou „výstředností“: ať již jde o muže neschopného oddělit vánoční příběh o Ježíškovi v jesličkách od příběhu o umučení

Krista na kříži, o ženu metaforicky i fyzicky bloudící mezi věcmi, jež pohlcuje její kabelka, o ženu, která před kriminalistou vášnivě ospravedlňuje násilníka, jenž jí ublížil, o ženu, která nikdy nedokázala naplnit své sny, a proto místo vysněného psa venčí žábu, anebo o nymfomanku, která miluje svého muže, ale raději souloží s jinými. V posledním alegorickém textu knihy nadto vykresluje dvojici žen, které s láskou dělají cosi nesmyslného a obtížného, přestože vědí, že by to šlo jinak a snadněji.

Takto nastolené situace ovšem Myšková vnímá jen jako výchozí impuls k rozehrávání svébytných fabulačních a narativních her, jejichž cílem není ilustrace předem daného, nýbrž texty, jež by měly vyjádřit mnohost možných podob lidské existence. Její povídky by tak bylo možné připodobnit k laboratorním experimentům, zkoumajícím vlastnosti reality na omezených vzorcích – ovšem s tím zásadním rozdílem, že autorce není cizí ani magie nevysloveného. Tedy kouzlo mnohoznačnosti, která počítá s aktivitou adresáta, respektive s jeho ochotou účastnit se hry a nedourčená místa konkretizovat. Vyprovokovat k tomu by jej mělo

i to, že často není lehké odlišit případy, kdy autorka za svými postavami a jejich slovy „stojí“ a kdy je naopak zpodobňuje a prezentuje s ironickým či až sarkastickým nadhledem. Těžké je to už proto, že toto zjevně – mnohdy a často – není schopna odlišit ani sama Ivana Myšková, testující dílčími texty hranice svých vlastních pravd, jistot a především nejistot.

Výsledné povídky tak lze číst coby autor-čin dialog se sebou samou, jakož i coby pokus zahájit obdobný dialog i se čtenářem. Předložit mu lidský život, lidské myšlení a skutky v natolik nesamozřejmé podobě, aby jej to donutilo začít nad ním přemýšlet nebo alespoň si v konfrontaci s nabídnutým textem uvědomit, že věci nikdy nejsou tak jednoduché a samozřejmé, jak se na první pohled zdají. Poukaz na „hluchost bílých zvířat“ v metaforickém titulu knihy proto není jen projevem snahy pojmenovat, vyjádřit či dokonce odsoudit neschopnost některé věci vidět a slyšet, ale také výrazem autorčiny ambice svým psaním přinutit čtenáře, aby i oni uslyšeli alespoň ozvěnu toho, co by slyšet měli.

Pavel Janoušek

